

УДК 631.14:634.009.12

Я. С. Криворотько,
аспірант кафедри менеджменту й маркетингу,
Таврійський державний агротехнологічний університет

ОЦІНКА ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ САДІВНИЦТВА

Надано комплексну оцінку трансформації регіональної конкурентоспроможності галузі садівництва України залежно від визначених прерогатив регіонального соціально-економічного, науково-інноваційного, інвестиційного суспільно-правового розвитку.

The complex estimation of horticulture industry regional competitiveness transformation depending on the certain prerogatives of regional socio-economic, scientifically-innovative, investment and publicly-legal development is offered.

Ключові слова: трансформація регіональної конкурентоспроможності, галузь садівництва, індекс інноваційних процесів, індекс інвестиційних процесів, індекс інформатизації та індекс інтелектуалізації

Key words: transformation of regional competitiveness, horticulture industry, index of innovative processes, index of investment processes, index of informatization and index of intellectual development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Процеси глобалізації, що активізувалися останнім часом, вимагають відповідного рівня конкурентоспроможної економіки. У зв'язку з цим посилюється увага не тільки до міжнародному аспекту конкуренції, але й до конкуренції між регіонами та всередині регіональних економічних систем. Конкурентоспроможність національної економіки зумовлюється неоднорідністю економічного простору та взаємодією регіональних економік, при цьому проблема економічної конкурентоспроможності має суттєві особливості відповідно різних регіонів країни.

Регіон як самостійна територіальна організована економічна система поступово стає не тільки окремо функціонуючим економічним агентом національної економіки, а також вступає в світові конкурентні процеси. Положення та роль територіально організованих економічних систем залежать не тільки від макроекономічних умов та можливостей регіонів, а також від співвідношення галузей, конкурентоспроможності галузей, конкурентної взаємодії галузей та позицій регіону в цій взаємодії.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Фактори та організаційно-економічні засади підвищення конкурентоспроможності регіонів активно висвітлювались у працях О. Амоша, М. Долішнього, Ф. Зинovieва, Л. Шеховцової, В. Семіноженка, Б. Данилишина та ін. Однак вітчизняними та іноземними вченими прак-

тично не досліджувалися аспекти оцінки конкурентоспроможності галузі садівництва регіонів. Водночас потреба у таких дослідженнях є значною, оскільки не викликає сумнівів той факт, що саме пропульсивні галузі регіонів є інтегральним фактором.

ЦІЛЬ РОБОТИ

Мета роботи — виявлення перетворень конкурентоспроможності територіально-просторових утворень країни з врахуванням змін у господарських, інноваційно-інвестиційних, освітніх та інформаційних процесів регіонів країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Основним пріоритетом у розвитку галузі садівництва України є підвищення її конкурентоспроможності, що має супроводжуватися посиленням інноваційної спрямованості, залученням інвестицій, розвитком інформатизації. У зв'язку з цим державна регіональна політика повинна бути спрямована на створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів як основи їх динамічного розвитку та усунення значних міжрегіональних диспропорцій.

Українська економіка відзначається не тільки несприятливою для розвитку структурою, а й низьким рівнем інноваційності. Одним із факторів модернізації економіки є залучення інвестиційних ресурсів, у тому числі іноземних. Регіони значно відрізняються можливостями в залученні інвестицій. Так, іноземні інве-

стори надають перевагу регіонам урбанізованим, з розвинутою інфраструктурою, з наявністю кваліфікованих трудових ресурсів [3].

Вияв зміни конкурентоспроможності територіально-просторових утворень країни забезпечує оцінка регіональної конкурентоспроможності з врахуванням змін господарських, інноваційно-інвестиційних, освітніх та інформаційних процесів регіону.

Комплексну оцінку трансформації регіональної конкурентоспроможності необхідно проводити у відповідності з визначеним алгоритмом взаємоузгоджених дій (рис.1), що систематизовані за блоками: підготовчий блок, блок основної частини дослідження та результативний блок з елементами прогнозування наступного розвитку регіональної системи та рівня її конкурентоспроможності.

Комплексну оцінку конкурентоспроможності економіки регіону здійснюють з врахуванням господарських процесів, що безпосередньо впливають на розвиток системи регіону в цілому. У поданій системі вимірів трансформація регіональної конкурентоспроможності проходить поетапно в залежності від визначених прерогатив регіонального-соціально-економічного, науково-інноваційного, суспільно-правового розвитку та є функцією наступного виду:

$$RCIT=f(Invl; Innovl; Intl; InfI), \text{де } RCI_T, \text{max} (1).$$

Індекс трансформації конкурентоспроможності регіону визначеного ієрархічного рівня розраховується згідно алгоритму (рис. 1) після визначення пропульсивної галузі господарського комплексу за формулою:

$$RCI_T = \sqrt[4]{\frac{Invl(t)}{Invl(0)} \times \frac{Innovl(t)}{Innovl(0)} \times \frac{Intl(t)}{Intl(0)} \times \frac{InfI(t)}{InfI(0)}} \quad (2),$$

де RCI_T (Transformation index of regional competitiveness) — індекс трансформації регіональної конкурентоспроможності i -го регіону країни; індекс інвестиційних процесів i -го регіону країни; індекс інноваційних процесів i -го регіону країни; індекс інтелектуалізації i -го

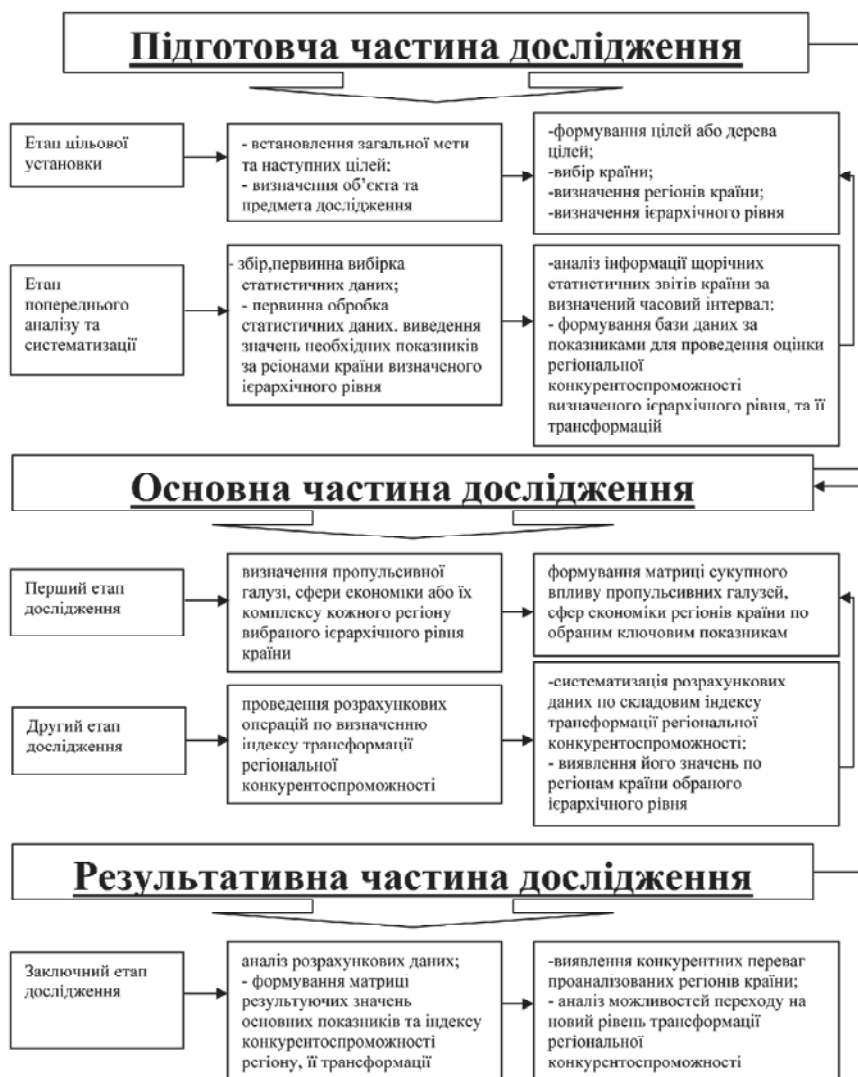

Рис. 1. Алгоритм дослідження регіональної конкурентоспроможності через призму її складових [2, с. 92]

регіону країни, індекс інформатизації i -го регіону країни; 0 — базисний період, попередній період до звітнього періоду; 1 — звітний період [2, с. 95].

Кожний індекс, що є складовим розрахунку індексу трансформації регіональної конкурентоспроможності (індекс інвестиційних процесів, індекс інноваційних процесів, індекс інтелектуалізації), розраховується як сума показників, що входять до його складу з врахуванням коефіцієнтів їх значущості, які визначаються експертним шляхом. Індекс інформатизації є сумою показників з врахуванням коефіцієнтів їх значущості: відношення кількості персональних електронно-розрахункових машин на підприємствах до кількості зайнятого населення в регіоні та відношення різних видів електронно-розрахункових машин, крім персональних на підприємствах досліджуваного регіону до кількості зайнятого населення в регіоні.

Розглянемо оцінку регіональної трансформації дев'яти регіонів. За економічним районуванням України поділена на Донецький, Карпатський, Північно-західний, Північно-східний, Подільський, Придніпровський, Причорноморський, Столичний, Центральний економічні райони. Наведемо поступовий механізм розрахунків для Причорноморського регіону.

Наведемо розрахунок індексу інтелектуалізації галузі садівництва Автономної республіки Крим та Причорноморського регіону у 2009 році за формулою:

$$\text{Invl}_{\text{АПК}} = W_1 \times \frac{P_{21j}}{P_{21}} + W_2 \times \frac{P_{22j}}{P_{21}} + W_3 \times \frac{P_{23j}}{P_{21}} = 0,5 \times \frac{0,71}{117,4} + 0,25 \times \frac{1,48}{109,8} + 0,25 \times \frac{0,097}{24,2} = 0,007093 \quad (3),$$

$$\text{Invl}_{\text{Причорн.}} = W_1 \times \text{Invl}_{\text{АПК}} + W_2 \times \text{Invl}_{\text{Озес.}} + W_3 \times \text{Invl}_{\text{Млк.}} + W_4 \times \text{Invl}_{\text{Херс.}} \quad (4),$$

де W_1, W_2 визначені експертним шляхом. Розрахунок наступних компонентних індексів загального індексу трансформації регіональної конкурентоспроможності Причорноморського регіону надається у табл. 1.

Розрахунок компонентних індексів загального індексу трансформації регіональної конкурентоспроможності інших досліджуваних восьми ре-

Таблиця 1. Розрахунок 4 "і"-тих компонентних індексів загального індексу трансформації конкурентоспроможності Причорноморського регіону*

Найменування показників	Роки	Адміністративно-територіальна одиниця				Причорноморський
		Миколаївська	Херсонська	Одеська	АР Крим	
Індекс інвестиційних процесів, Invl_j	2007р.	0,00552	0,01675	0,00507	0,00810	0,00886
	2008р.	0,00933	0,03150	0,00766	0,00888	0,01434
	2009р.	0,00695	0,02652	0,00672	0,00865	0,01221
Індекс інноваційних процесів, Innov_j	2007р.	0,00142	0,00300	0,00045	0,00823	0,00327
	2008р.	0,00087	0,01977	0,00051	0,01636	0,00938
	2009р.	0,00551	0,06923	0,00120	0,00144	0,01935
Індекс інтелектуалізації, Intl_j	2007р.	0,00651	0,00617	0,00563	0,00846	0,00669
	2008р.	0,00636	0,00598	0,00621	0,00755	0,00652
	2009р.	0,00673	0,00814	0,00593	0,00709	0,00697
Індекс інформатизації, Inf_j	2007р.	0,05645	0,04854	0,06952	0,06125	0,05894
	2008р.	0,06377	0,05378	0,07788	0,06840	0,06596
	2009р.	0,07168	0,05961	0,08583	0,07499	0,07303

* Розраховано на основі даних Держкомстату України.

гіонів, які було виділено в межах території України, що охоплюють адміністративно-територіальні одиниці мезорівня, здійснюється за аналогічним алгоритмом процедури обчислень (табл. 2).

Протягом досліджуваного періоду Придніпровський регіон за рівнем конкурентоспроможності превалює над іншими регіональними економічними системами в галузі садівництва. Друге та третє місце займають Північно-Східний та Причорноморський відповідно. Найнижчий рівень підсумкового індексу конкурентоспроможності регіону належить Прикарпатському та Північно-Західному регіонам. Для всіх економічних регіонів України характерне підвищення рівня регіональної конкурентоспроможності, окрім Столичного та Подільського регіонів.

Співвідношення досліджуваних індексів, що

складають підсумковий індекс регіональної конкурентоспроможності, дають можливість комплексної оцінки перетворень у галузі садівництва на визначеному ієрархічному рівні (табл. 3).

За значенням індексу інноваційних процесів за період 2009/2008 — 2008/2007 рр. всі регіони, крім Придніпровського та Подільського, подолали "і"-тий бар'єр, що свідчить про активізацію іннова-

Таблиця 2. Оцінка регіональної конкурентоспроможності (за 4 "і"-тими складовими), 2007—2009 рр.

Найменування показників	Роки	Причорноморський	Придніпровський	Північно-Східний	Донецький	Прикарпатський	Столичний	Центральний	Подільський	Північно-західний
Індекс інвестиційних процесів, Invl_j	2007	0,0089	0,0066	0,0065	0,0034	0,0043	0,0059	0,0112	0,0146	0,0059
	2008	0,0143	0,0092	0,0086	0,0058	0,0057	0,0269	0,0138	0,0215	0,0073
	2009	0,0122	0,0071	0,0062	0,0049	0,0057	0,0075	0,0154	0,0169	0,0060
Індекс інноваційних процесів, Innov_j	2007	0,0033	0,0014	0,0003	0,0010	0,0001	0,0019	0,0000	0,0023	0,0000
	2008	0,0094	0,0009	0,0008	0,0011	0,0008	0,0073	0,0000	0,0064	0,0000
	2009	0,0193	0,0003	0,0014	0,0015	0,0010	0,0067	0,0000	0,0040	0,0000
Індекс інтелектуалізації, Intl_j	2007	0,0067	0,0035	0,0060	0,0021	0,0010	0,0031	0,0090	0,0083	0,0027
	2008	0,0065	0,0031	0,0054	0,0019	0,0018	0,0029	0,0080	0,0056	0,0022
	2009	0,0070	0,0030	0,0086	0,0020	0,0008	0,0030	0,0091	0,0061	0,0020
Індекс інформатизації, Inf_j	2007	0,0589	0,0872	0,0740	0,0584	0,0520	0,0528	0,0518	0,0498	0,0537
	2008	0,0660	0,0958	0,0819	0,0636	0,0575	0,0567	0,0577	0,0551	0,0588
	2009	0,0730	0,1040	0,0916	0,0742	0,0625	0,0645	0,0639	0,0594	0,0635
Індекс регіональної конкурентоспроможності, RCI_j	2007	0,0194	0,0247	0,0217	0,0162	0,0143	0,0159	0,0180	0,0187	0,0156
	РАНГ	3	1	2	6	9	7	5	4	8
	2008	0,0240	0,0273	0,0242	0,0178	0,0163	0,0234	0,0199	0,0221	0,0171
	РАНГ	3	1	2	7	9	4	6	5	8
	2009	0,0279	0,0286	0,0270	0,0205	0,0175	0,0204	0,0221	0,0216	0,0179
РАНГ	2	1	3	6	9	7	4	5	8	

*Розраховано автором.

ційної діяльності, яка супроводжується розробкою, практичним освоєнням та комерційною реалізацією технічних, технологічних та організаційних нововведень.

За значенням індексу інвестиційних процесів у системі трансформації регіональної конкурентоспроможності за період 2009/2008 рр. лише два регіони покращили свої позиції — Прикарпатський та Центральний, інші не змогли подолати "і"-того бар'єру. Період 2008/2007 рр. характеризується підвищенням рівня інвестиційних процесів в усіх економічних регіонах України.

За регіональними оцінками індексу інтелектуалізації, за період 2009/2008 на першому місці знаходяться Північно-Східний та Центральний регіони (1,596 та 1,133 відповідно), останнє місце посідає Прикарпатський регіон, який у попередньому періоді єдиний подолав "і"-тий бар'єр (1,758 проти 0,465). Якщо індекс інтелектуалізації регіону перевищує 1, це свідчить про розвиток людського потенціалу в регіоні, про якісні зміни у структурі зайнятості населення за віковими категоріями та освітньо-кваліфікаційним рівнем працівників в галузі садівництва регіонів України.

Внаслідок розрахунку індексу інформатизації досліджуваних регіонів було отримано значення більше "1", що фіксує підвищення рівня забезпечення персональними та іншими видами електронно-розрахункових машин зайнятого населення всіх макрорегіонів країни. За період 2009/2008 рр. за даним індексом лідерами виступають Причорноморський та Центральний регіони, а за 2008/2007рр. Донецький та Столичний превалюють над іншими.

ВИСНОВКИ

В загальнонаціональному вимірі рівень конкурентоспроможності галузі садівництва найвищий у Придніпровському регіоні. Друге та третє місце займають Північно-Східний та Причорноморський відповідно, що зумовлено найвищими показниками інноваційної діяльності та найви-

Таблиця 3. Оцінка регіональної конкурентоспроможності через призму її трансформацій (за 4 "і"-тими складовими), 2007–2009рр.*

Найменування показників	Роки	Причорноморський	Придніпровський	Північно-Східний	Донецький	Прикарпатський	Столичний	Центральний	Подільський	Північно-західний
		0,851	0,769	0,727	0,849	1,004	0,281	1,120	0,788	0,820
Індекс інвестиційних процесів, InvIj	2009/2008	3	7	8	5	2	9	1	6	4
	РАНГ	3	5	7	2	6	1	9	4	8
Індекс інноваційних процесів, InnovIj	2009/2008	2,063	0,313	1,805	1,346	1,250	0,917	-	0,623	-
	РАНГ	1	7	2	3	4	5	-	6	-
Індекс інтелектуалізації, Intlj	2009/2008	2,865	0,617	2,883	1,101	10,066	3,890	0	2,754	0
	РАНГ	4	7	3	6	1	2	-	5	-
Індекс інформатизації, InfIj	2009/2008	1,069	0,985	1,596	1,039	0,465	1,040	1,133	1,107	0,911
	РАНГ	4	7	1	6	9	5	2	3	
Індекс трансформації регіональної конкурентоспроможності, RCiJ	2008/2007	0,975	0,880	0,893	0,935	1,758	0,934	0,894	0,669	0,819
	РАНГ	2	7	6	3	1	4	5	9	8
Індекс інформатизації, InfIj	2009/2008	1,107	1,085	1,119	1,168	1,086	1,138	1,109	1,078	1,080
	РАНГ	5	7	3	1	6	2	4	9	8
Індекс трансформації регіональної конкурентоспроможності, RCiJ	2008/2007	1,119	1,099	1,107	1,088	1,107	1,073	1,113	1,106	1,096
	РАНГ	1	6	3	8	4	9	2	5	7
Індекс трансформації регіональної конкурентоспроможності, RCiJ	2009/2008	1,201	0,712	1,237	1,085	0,892	0,743	0	0,875	0
	РАНГ	2	7	1	3	4	6	-	5	-
Індекс трансформації регіональної конкурентоспроможності, RCiJ	2008/2007	1,500	0,956	1,392	1,176	2,260	2,048	0	1,317	0
	РАНГ	3	7	4	6	1	2		5	-

*Розраховано автором.

щим рівнем інформатизації. Визначення сильних та слабких конкурентних позицій регіонів слід проводити за результатами аналізу досліджуваних показників регіональної конкурентоспроможності в 4 "і"-тій конкурентній структурі.

Розрахунок індексу трансформації регіональної конкурентоспроможності дозволяє визначити, на якій стадії перетворення знаходиться певна регіональна економічна система, а також визначити перспективи подальшого економічного розвитку. Підсумковий індекс, що фіксує зміну конкурентоспроможності регіонів 2009/2008рр. порівняно з розрахунками 2008/2007рр. знижується у всіх досліджуваних регіонах.

Література:

1. Амоша А. Регионы Украины: оценка конкурентоспособности / А. Амоша, М. Дубнина, С. Качура и др. // Экономист. — 2005. — № 12. — С. 62—74.
2. Методи исследования экономических процессов (монография) / Под. Ред. д.э.н., профессора Ф. В. Зиновьева. — Симферополь: ЧП "Предприятие Феникс", 2009. — 244 с.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 [Електронний ресурс] // База даних Верхової Ради України. — К., 2006. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1001-2006-%EF>.
Стаття надійшла до редакції 15.08.2011 р.